

Scientific Influence of the Enemy, Approaches and Methods of Coping with it

Mohammad Mahdinezhad Nouri¹, Mehran Keshtkar Haranaki², Ali Erfanifar^{3*}

1. Electric and Cybernetics Engineering College, Malek Ashtar University of Technology, Tehran, Iran

2. Assistant Professor, Faculty of Strategic Management of the University and the Institute of National Defense and Strategic Research, Tehran, Iran

3. Ph.D. of Strategic Management, National Defense and Strategic Research University and Research Institute, Tehran, Iran

(Received: June 15, 2022; Accepted: September 6, 2022)

Abstract

Scientific influence can be aimed at changing the attitudes and thoughts of scientific and academic elites, identifying the scientific capacities of the country or disrupting scientific progress. One way to change the attitude and thoughts of scientific and academic elites of the country is to create scientific monopoly. As a matter of fact, in many theoretical fields of the country's universities, headlines and western foundations are taught by teachers who are a student of western countries. From the angle of view, they look at a western man and the result will be that part of our academic society, despite, do not know the national security and interests of the country, and often work as paid soldier for western civilization in the country. Today, countries are trying to surpass each other in scientific fields, and in this regard, they are trying to know what they stand in scientific fields and what scientific capacities within the country. If the enemy is successful in the infiltration operations, the result is that of the Islamic republic system in which the spirit of the Islamic revolution and the principles of the other revolution will not exist. The necessity of this research is to examine the methods of influence in the field of science and strategies to deal with this issue and also extraction of strategic plan against scientific influence of the enemy of Islamic republic of Iran about how the enemy can penetrate. This article tries to analyze the dimensions and components of it by analytical - descriptive method.

Keywords: Influence, Scientific Influence, Soft power.

* Corresponding Author, Email: Armangeraei2@gmail.com

نفوذ علمی دشمن، رویکردها و شیوه‌های مقابله با آن

محمد مهدی نژاد نوری^۱، مهران کشتکار هرانکی^۲، علی عرفانی‌فر^{۳*}

۱. استاد، مجتمع دانشگاهی برق و مهندسی سایبرنتیک دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران

۲. استادیار، دانشکده مدیریت راهبردی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران

۳. دکتری مدیریت راهبردی، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، تهران، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۵)

چکیده

نفوذ علمی می‌تواند با هدف تغییر در نگرش و افکار نخبگان علمی و دانشگاهی، شناسایی ظرفیت‌های علمی کشور و یا ایجاد اختلال در پیشرفت‌های علمی باشد. یکی از راه‌های تغییر در نگرش و افکار نخبگان علمی و دانشگاهی کشور، ایجاد انحصار علمی است. به شکلی که در بسیاری از حوزه‌های نظری دانشگاه‌های کشور، سرفصل‌ها و مبانی غربی، توسط اساتیدی که خود درس خوانده کشورهای غربی هستند، تدریس می‌شود. از زاویه دید یک انسان غربی نگاه می‌کنند و نتیجه این خواهد شد که بخشی از جامعه دانشگاهی ما، علی‌رغم ادعای علمی بودن، بدیهیات امنیت و منافع ملی کشور را نمی‌دانند و خیلی وقت‌ها به عنوان یک سرباز بی‌جیره و موجب، برای تمدن غرب در داخل کشور کار می‌کنند. امروزه کشورها تلاش می‌کنند که در حوزه‌های علمی از یکدیگر سبقت بگیرند و در همین خصوص، تلاش می‌کنند که بدانند دیگران در حوزه‌های علمی در چه جایگاهی قرار دارند و چه ظرفیت‌های علمی درون کشور دارند. اگر دشمن در عملیات نفوذ موفق شود نتیجه اش شاکله‌ای از نظام جمهوری اسلامی است که در آن روح انقلاب اسلامی و اصول انقلاب دیگر وجود نخواهد داشت. ضرورت این تحقیق از آن روی قابل بحث است که شیوه‌های نفوذ در عرصه علمی و راهکارهایی برای مقابله با این امر را بررسی کند و ضمن استخراج طرح راهبردی مقابله با نفوذ علمی دشمن جمهوری اسلامی ایران، پیرامون چگونگی نفوذ دشمن شناخت حاصل شود. این مقاله کوشیده است با روش تحلیلی - توصیفی نفوذ علمی، ابعاد و مؤلفه‌های آن را تحلیل کند.

واژگان کلیدی: قدرت نرم، نفوذ علمی، نفوذ.

* رایانامه نویسنده: Armangeraci2@gmail.com

مقدمه

ایران به دلیل دارا بودن منابع طبیعی، جغرافیای راهبردی و نظام ظلم ستیز جمهوری اسلامی همواره توجه دشمنان و به خصوص آمریکا را برای نفوذ در خود جلب کرده است. مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام تأکید می‌فرمایند که سلاح اصلی آمریکا در منطقه غرب آسیا خصوصاً ایران نفوذ در مراکز حساس و تصمیم گیر، ایجاد تفرقه و تزلزل در عزم ملت‌ها و ایجاد بی‌اعتمادی میان ملت‌ها و دولت‌ها به طوری که حلال تمامی مشکلات منطقه، تسلیم شدن و رفتن زیر پرچم آمریکا تلقی شود.

نفوذ زیرشاخه جنگ نرم است که اولین بار توسط جوزف نای به عنوان یک قدرت نرم به شکل علمی مطرح شد. نفوذ نرم اشکال و ابعاد مختلفی دارد که مهمترین آن‌ها نفوذ علمی است. مقوله نفوذ علمی مبحثی نیست که بتوان از آن به سادگی عبور کرد. دانشگاه و مراکز علم و فناوری بخش زیادی از نخبگان کشور را دربر گرفته است، که در دو ساحت تصمیم‌سازی و راهبری اقتصاد دانش‌بنیان نقش مؤثری را در آینده کشور ایفا خواهد کرد. با نفوذ علمی می‌توان نخبگان، محققین و کارشناسان یک کشور را نسبت به نظام آن بدبین کرده و حتی مخالف ساخت (سلسله گزارش‌های تحلیلی راهبردی، ۱۳۹۹).

نفوذ علمی دارای جوانب مختلفی است؛ که یکی از این جوانب، استفاده از شیوه‌ها و روش‌های علمی برای نفوذ است و دیگری سوء استفاده از ساحت علم برای تغییر در نگرش، باور و افکار و عقاید نخبگان و جامعه علمی است؛ که عموماً به آن نفوذ فرهنگی نیز می‌گویند. خود علم به خودی خود نمی‌تواند نفوذ ایجاد کند؛ بلکه زمینه‌ای شده است که با استفاده از آن به تغییر عقاید و افکار جامعه علمی پراخته‌اند. مسئله نفوذ علمی را باید از ابعاد مختلف بررسی کرد و حوزه‌های علوم پایه، علوم کاربردی و ... را از یکدیگر جدا کرده و علوم محض علمی از علوم اقتدارآفرین تفکیک شوند؛ دشمنان برای نفوذ نمی‌توانند از حوزه علوم محض علمی وارد شوند چرا که در علم نمی‌توان هیچگونه دستکاری داشت؛ اما در حوزه علوم اقتدارآفرین مبحث نفوذ مفهوم بیشتری پیدا می‌کند که در آن دشمن می‌تواند با استفاده از نفوذ این علوم را از مسیر اصلی خود منحرف کنند و حتی با

سرقت اطلاعات به دست آمده از این علوم، نتایج حاصل را به نام خود ثبت کند. علاوه بر اینها با رخنه در حوزه‌های اقتدار آفرین کشوری می‌تواند قدرت و توانمندی آن کشور را در حوزه‌های مختلف محک بزنند (فولادی و بناکار، ۱۳۹۶).

بستر حرکات اجتماعی ما بر پایه علوم انسانی پیش می‌رود و هرگونه نفوذ در حوزه علوم انسانی می‌تواند حرکات اجتماعی ما را دچار چالش کند؛ از همین جهت، این مسئله که ما در حوزه علوم اسلامی، از تئوری‌های غربی پیروی کنیم و آن‌ها الگو آموزش در دانشگاه‌های ما باشند، می‌تواند عوارضی را در حوزه حرکات اجتماعی ما به وجود آورد.

از دیگر روش‌های دشمن در رابطه با نفوذ علمی، شناسایی ظرفیت‌های کشور و آسیب وارد کردن به آن ظرفیت‌ها است. یکی از بزرگترین ظرفیت‌های علمی کشور، وجود اساتید مجرب و متخصص در زمینه‌های مختلف است که دشمن می‌کوشد به نوعی آن‌ها را به خود جذب کند. برای این منظور، سازمان‌های جاسوسی از پوشش‌های مختلفی، از جمله سمینارها و همایش‌های به ظاهر علمی استفاده می‌کنند. به اذعان اعضای سابق برخی سازمان‌های جاسوسی، همایش‌ها و سمینارهای علمی، جدای از دانشمندان و نخبگان، محفلی برای اعضای سازمان‌های جاسوسی مختلف است. روند توسعه علم و فناوری به گونه‌ای است که باید تعاملات علمی در سطوح مختلف، بین اساتید و بزرگان حوزه‌های مختلف وجود داشته باشد. البته با توجه به اینکه در همه عرصه‌ها نفوذ خارجی وجود دارد، احتمال زیادی است که جریانات جاسوسی تهدید ایجاد کنند (فولادی و بناکار، ۱۳۹۶). جاسوسی علمی یکی از بخش‌های مهم سازمان‌های جاسوسی دنیا است. اما به این معنا نیست که اگر ما تعاملات بین‌المللی خود را در عرصه‌های علم و فناوری کم یا تضعیف کنیم، دیگر از مسائل جاسوسی مصون می‌مانیم. ما در عرصه علم و فناوری جزء کشورهای پیشرو در برخی حوزه‌ها هستیم، از این جهت مجبوریم که در مرزهای جهانی دانش فعالیت کنیم؛ بنابراین، احتمال اینکه در معرض نفوذ سازمان‌های جاسوسی قرار بگیریم، وجود دارد (پایا، ۱۳۸۵).

البته باید تعامل لازم بین اساتید برجسته کشور در حوزه علم و فناوری با دستگاه‌های امنیتی برقرار باشد. برای مثال در آمریکا، یک استاد دانشگاه هیچ‌باکی ندارد که اطلاعات خاصی را که

مربوط به منافع کشورش می‌شود، با سازمان سیا در میان گذارد و این به عنوان یک امر منفی در نظر گرفته نمی‌شود. این ارتباط بین اساتید و نهادهای امنیتی در ایران اصلاً وجود ندارد، چراکه این را امری منفی قلمداد می‌کنند. در حالی که در کشورهای غربی به طور کامل بین اساتید دانشگاهی و نهادهای امنیتی ارتباط وجود دارد.

شایان ذکر است، مسئله نفوذ علمی ابعاد مختلف و بسیار پیچیده ای دارد که هر یک از آن‌ها نیازمند بررسی و آسیب شناسی دقیق هستند. همچنین، برای هر یک از ابعاد این مسئله مهم، باید تدابیر عملیاتی و فوری اندیشیده شود، تا از وقوع هرگونه اتفاق ناگوار جلوگیری به عمل آید.

مبانی نظری

نفوذ

اصطلاح «Influence» به معنای کنش یا قدرتیست که یک نتیجه اعمالی را بدون اقدامات آشکاری مانند اعمال زور یا بدون استفاده مستقیم از دستوراتی ایجاد می‌کند (Wu, 2017) و در اصطلاح، عبارت است از اعمالی که به صورت مستقیم یا غیر مستقیم سبب ایجاد تغییرات شایان توجهی در رفتار یا نظرات دیگران می‌شوند (الوانی، ۱۳۸۶). نفوذ به عنوان شکلی از قدرت محسوب می‌شود، اما متمایز از کنترل، اجبار، زور و مداخله. نفوذ را می‌توان نوعی رابطه بین بازیگرانی در نظر گرفت که به موجب آن یک بازیگر، بازیگران دیگر را وادار می‌کند تا به شیوه‌ای که مورد نظر خود آن‌ها نیست، عمل کنند. پول، غذا، اطلاعات، دوستی، مقام و تهدید از جمله ابزاری محسوب می‌شود که فرد به کمک آن‌ها قادر خواهد بود تا در رفتار دیگران نفوذ کند (آقابخشی و همکاران، ۱۳۸۷). حوزه نفوذ عبارت است از «قلمرو و اثرگذاری یک یا چندین پدیده بر فضای پیرامون فراپیرامونی خود حوزه نفوذ و فاصله کارکردی جغرافیایی، رابطه‌ای معکوس داشته به گونه‌ای که با افزایش و کاهش بعد فاصله شاهد گسترش و محدود شدن حوزه نفوذ خواهیم بود» (احمدی‌پور، قورچی و قادری حاجت، ۱۳۹۱). هر ناحیه جغرافیایی و نیز هر کشوری با دو عامل نقطه کانونی یا مرکز سیاسی و قلمرو و محدوده معین تعریف می‌شود.

مقدمات نفوذ

مقدمات نفوذ شامل موارد بعضاً انتزاعی و بالقوه می‌شود که در شکل‌گیری فرایند نفوذ اثرگذار است که شامل اهداف نفوذ و آماج نفوذ می‌شود. اهداف نفوذ «چرایی» فرایند نفوذ را شرح می‌دهد و آماج نفوذ به محل اعمال نفوذ و پاسخ به سؤال «به کجا» در فرایند نفوذ است. آماج نفوذ شامل «نخبگان، افراد مؤثر، تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازی، مدیریت‌ها در عناصر دولتی» است اهداف دشمن از اعمال فرایند نفوذ را به ۴ مقوله اهداف امنیتی، اهداف فرهنگی، اهداف اقتصادی و اهداف سیاسی افراز کرد.

آماج نفوذ

آماج نفوذ افراد و محل‌های هدف‌گذاری شده برای اعمال نفوذ است که شامل نخبگان، افراد مؤثر در مدیریت‌ها و در عناصر دولتی، تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان در مراکز تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی می‌شود. رهبر معظم انقلاب در این رابطه می‌فرمایند:

آماج نفوذ هم چه کسانی هستند عمدتاً، نخبگان، عمدتاً افراد مؤثر، عمدتاً تصمیم‌گیران یا تصمیم‌سازان این‌ها آماج نفوذند، اینها هستند که سعی می‌شود روی این‌ها نفوذ انجام گیرد. بنابراین، نفوذ خطر است (مقام معظم رهبری ۱۳۹۴/۹/۴).

اهداف نفوذ

هدف دشمن از اعمال و پیگیری فرایند نفوذ هستند و شامل اهداف سیاسی، اهداف اقتصادی، اهداف فرهنگی، و اهداف امنیتی می‌شود که نفوذ فرهنگی از سایر اشکال نفوذ مهمتر و خطرناک‌تر است ولی اهداف امنیتی از لحاظ تقدم زمانی در ابتدای مسیر نفوذ قرار دارند.

راهبردهای نفوذ

اگر در بحث روان‌شناسی فرایند نفوذ دقت نماییم متوجه دو خط‌مشی کلان دشمن در این حوزه می‌گردیم، این خط‌مشی‌ها عبارت‌اند از «ایجاد خلل در باورها و حمله به سنگرهای معنوی و نیز ایجاد اختلاف در بافت یکپارچه فرماندهی کشور» که دشمن در صدد است با انواع روش‌های گوناگون آن را دنبال کند.

بهره‌گیری از شیوه‌های مسالمت‌آمیز برای نفوذ

ایران دوران محمدرضا شاه پهلوی مرحله گذر از استعمار نو به فرانو بوده است. به ویژه پس از کودتای ۲۸ مرداد و افزایش نقش آمریکا در تحولات داخلی ایران به موازات تحولات بین‌المللی این کشور سعی در اجرای سیاست‌های استعماری بر پایه استراتژی استعمار فرانو داشته است. در این بین سفارت آمریکا در ایران به مثابه مرکز فرماندهی عملیات نقش مهمی در طراحی و اجرای عملیات‌های متنوع در حوزه‌های گوناگون به ویژه حوزه‌های سیاسی و امنیتی دارد. ارتباطات گسترده سفارت با بخش‌های امنیتی و سیاسی آمریکا، اجرای سیاست‌های امنیتی و نظامی همچنین، حضور نیروهایی که مستقیماً وابسته به پنتاگون و سازمان سیا بود لازمه نقشی بوده که برای سفارت آمریکا در ایران در نظر گرفته شده است. با توجه به وقوع انقلاب در ایران و حاکم شدن جو ضد آمریکایی در میان مردم و قاطبه نخبگان، مقامات آمریکایی مجبور شدند خود را با شرایط جدیدی وفق داده و تغییری در راهبردهای سیاسی خود در قبال ایران به وجود آوردند. به همین دلیل می‌توان اجرای راهبردهای سیاسی، استعماری نو و فرانو آمریکا را به دو دوره قبل از انقلاب و بعد از انقلاب تقسیم کرد.

ویژگی نفوذ دشمن

نفوذ دشمن همواره با سه ویژگی ثابت همراه است. دشمن همواره «تدریجی»، «آرام» و «منافقانه» به نفوذ در میان مردم و مسئولان می‌پردازد.

۱. تدریجی‌بودن

یکی از اصلی‌ترین ویژگی‌های نفوذ دشمن «تدریجی‌بودن» آن است. در تفسیر نمونه، درباره نفوذ تدریجی شیطان آمده است: وسوسه‌های شیطان به همین صورت است: انسان را قدم به قدم و تدریجاً در پشت سر خود به سوی پرتگاه می‌کشاند. این موضوع منحصر به شیطان اصلی نیست تمام دستگاه‌های شیطانی و آلوده برای پیاده‌کردن نقشه‌های شوم خود، از همین روش «خطوات» گام به گام استفاده می‌کنند لذا قرآن می‌گوید: از همان گام اول، باید به هوش بود و با شیطان همراه نبود (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱، ج ۱، ص ۵۷۲).

۲. آرام‌بودن

ویژگی دوم نفوذ دشمن، آرام و بی سر و صدا بودن آن است. پیامبر اکرم (ص) در روایتی نفوذ آرام شیطان در انسان را به جریان آرام و بی سرو صدای خون در بدن انسان تشبیه می‌کند: "شیطان در وجود انسان‌ها همچون خونی که در رگ هاست جریان دارد" (ابن ابی الحدید، ۱۴۰۴ هـ.ق، ج ۱۸، ص ۳۸۰).

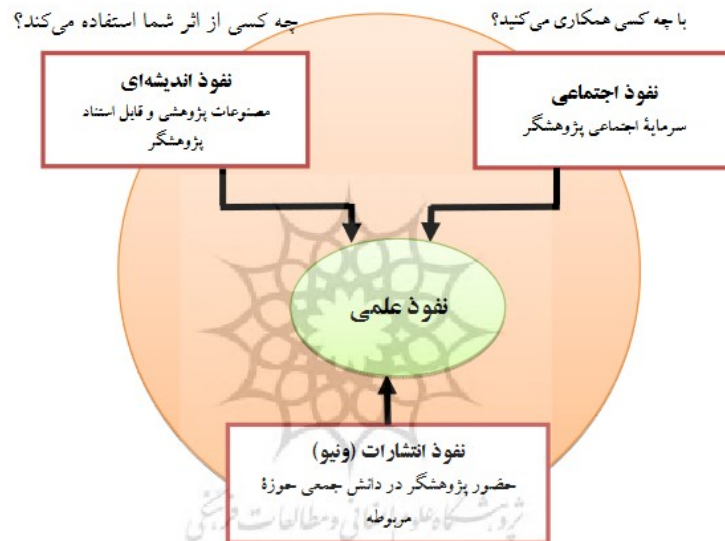
۳. منافقانه

یکی دیگر از ویژگی‌های نفوذ دشمن این است که دشمن همواره با نفاق و ظاهری خوشایند و دلسوزانه با مردم و مسئولان روبه رو می‌شود تا بتواند در بزنگاه ضربه کاری را وارد کند. امیر مؤمنان نیز در نامه‌ای به مالک اشتر، نسبت به نزدیکی منافقانه دشمن هشدار می‌دهند و می‌فرمایند: «گاهی دشمن نزدیک می‌شود تا غافلگیر کند پس دوراندیش باش و خوش‌بینی خود را متهم کن» (نهج البلاغه، ن ۵۳).

نفوذ علمی

در کلی‌ترین سطح، قدرت به معنای توانایی تأثیرگذاری بر رفتار دیگران به منظور رسیدن به نتایج دلخواه خویش است. به واقع، می‌توان گفت راه‌های مختلفی برای تحت تأثیر قرار دادن رفتار دیگران وجود دارد. در این زمینه ای‌اچ کار در دوره کشمکش‌های روزافزون بین دولت‌ها در میان دو جنگ جهانی اعتقاد داشت: «قدرت ناشی از باور برای نیل به اهداف سیاسی از قدرت اقتصادی و نظامی ضرورتاً تأثیر کمتری ندارد و همواره پیوند نزدیکی بین آن‌ها وجود دارد» (میلسن و همکاران، ۱۳۸۸). استفاده از مفهوم نفوذ برای ارزیابی برون‌دادهای پژوهشی از مزیتی مهم برخوردار است و آن اینکه این مفهوم دارای مبنای نظری قوی و مجموعه شاخص‌های پشتیبانی‌کننده است (Vidgan et al., 2016).

برای اندازه‌گیری نفوذ علمی پژوهشگران اخیراً مدلی توسط «ویگن» و همکاران پیشنهاد و آزمایش شده است. آن‌ها نفوذ علمی را «توانایی یک پژوهشگر در شمول اندیشه‌هایش در آثار سایر پژوهشگران» یا «میزان اثرگذاری یک پژوهشگر بر حوزه پژوهشی‌اش تعریف کرده‌اند» (Vidgen et al., 2016).

شکل ۱. مدل ویگن برای نفوذ علمی

دیپلماسی علمی

بر خلاف بسیاری از دیدگاه‌های غالب، علم و فناوری موضوعی فارغ از نزاع‌های سیاسی و اقتصادی و امری بی‌طرف و جهان شمول نیست و رقابت‌ها و حتی درگیری‌های بسیار جدی چه به صورت آشکار و چه به صورت نهفته همواره فعالیت‌های علم و فناوری را تحت‌الشعاع قرار داده است. از این رو، دیپلماسی علمی (نفوذ علمی) توجه و حساسیت بسیاری، خصوصاً در کشورهایی که سابقه سلطه‌گری را دارا هستند برانگیخته است. از منظر رهبر انقلاب، نفوذ علمی یکی از اقسام نفوذ است که دشمنان برای تحقق آن ذیل عنوان دیپلماسی علمی برنامه‌ریزی و اهداف خودشان را دنبال می‌کنند. با توجه به حساسیت و اهمیت «نفوذ علمی»، شناخت وجوه و اهداف دیپلماسی علمی به عنوان چارچوب رسمی این نوع نفوذ ضروری است.

تعریف دیپلماسی علمی

دیپلماسی علمی، زیرمجموعه دیپلماسی عمومی و مبتنی بر اطلاعات و ارتباطات است. این نوع

دیپلماسی که متأثر از مؤلفه‌های قدرت و تأمین‌کننده اهداف و منافع آشکار و پنهان دولت‌هاست، بر اساس محتوای متنوع خود (علم و فناوری، حوزه‌های علوم انسانی و نظری)، به دنبال ایجاد تغییرات نسبتاً پایدار در توانمندی، باور و نگرش مخاطبان است. در واقع، دیپلماسی علمی به مثابه قدرتی هوشمند به تولید قدرت برای دولت‌ها (در ابعاد سخت و نرم) مبادرت می‌ورزد.

وجوه دیپلماسی علمی

اطلاعات و ارتباطات دو وجه اصلی دیپلماسی علمی است. دولت‌ها در چارچوب اطلاعاتی، ابتکارات، تبلیغات، برندسازی دانشگاهی و علمی و نیز گردشگری علمی، آموزشی را مد نظر قرار می‌دهند. در حوزه ارتباطات نیز علاوه بر بین‌المللی‌سازی آموزش و اجرای برنامه‌های مبادله، اقداماتی را جهت بومی‌کردن دانش انجام می‌دهند. در حوزه ارتباطات و تحت عنوان بین‌المللی‌سازی آموزش، حضور دانشجویان و اساتید برای تحصیل و آموزش در کشورهای دیگر فراهم می‌شود. برای مثال در سال ۲۰۰۹ آمار دانشجویانی که خارج از کشورشان تحصیل می‌کردند، از ۲ میلیون نفر سال ۲۰۰۱ به حدود سه و نیم میلیون نفر افزایش یافت و پیش‌بینی می‌شود، این رقم تا سال ۲۰۲۵ به ۸ میلیون نفر برسد. آمارها حاکیست بیش از ۹۰٪ دانشجویان بین‌الملل در دانشگاه‌های کشورهای عضو سازمان همکاری‌های مشترک اقتصادی (OECD) ثبت نام می‌کنند که کشورهای آمریکا، انگلستان، آلمان، فرانسه و استرالیا با جذب بیش از ۷۰ درصد دانشجویان پیشگام هستند.

همکاری‌های علمی بین‌المللی نیز فصل مهمی از دیپلماسی علمی است. در این چارچوب، دولت‌ها با تشکیل مجامع منطقه‌ای و بین‌المللی جهت تبادل اطلاعات، ایجاد دانشگاه‌های مجازی و مبادله پرسنل اجرایی جهت استفاده متقابل از دستاوردهای آموزشی، پژوهشی و فناوری با یکدیگر همکاری می‌کنند.

اهداف دیپلماسی علمی

اهداف دیپلماسی علمی با توجه به ماهیت ابزاری آن، کسب یا افزایش قدرت نسبی دولت‌ها در عرصه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است که به شکل آشکار یا پنهان پیگیری می‌شود. در حوزه سیاسی درک متقابل، کمک به توسعه آموزشی کشورهای در حال توسعه و کسب قدرت

نرم از جمله اهداف آشکار دولت‌ها است که در کنار آن اهداف پنهانی همچون آموزش رهبران آینده کشورهای هدف، افزایش نفوذ در بین ملت‌ها، جذب نخبگان و محققان برجسته سراسر جهان و شناسایی نقاط ضعف برای وضع احتمالی تحریم علمی کشور هدف را دنبال می‌کنند. در حوزه اقتصاد گرچه ارزآوری با جذب دانشجوی خارجی و سرمایه‌گذاری علمی و تحقیقاتی بین دولتی به عنوان اهداف اصلی مطرح است، اما در نهان، قدرت‌های بزرگ در صدد تنظیم تقسیم کار جهانی، انحصار علوم و فناوری‌های خاص و سرمایه‌گذاری و بازاریابی آموزشی هستند. در حوزه فرهنگ هم، دولت‌ها به بهانه درک متقابل، در پی تأثیر بر باورها، انگاره‌ها و اولویت‌های مخاطبان با هدف ایجاد و تقویت هویت غیر سرزمینی و در نهایت، همسان‌سازی فرهنگی هستند (عبدالرحمن، ۱۳۷۳).

نفوذ علمی و اهداف آن

از آنجا که نفوذ علمی یکی از زیر شاخه‌های نفوذ است، در این قسمت ابتدا به بررسی راهبردها و اهداف دشمن از نفوذ پرداخته و، اهداف نفوذ علمی را از دیدگاه‌های مختلف مکاتب فکری، امامین انقلاب و خبرگان صاحب نظر در حوزه نفوذ علمی تشریح می‌شود.

راهبرد دشمنان برای نفوذ در ایران حول چهار محور حقوق بشر، آزادی، تروریسم و هسته‌ای می‌چرخد که وظیفه همه‌ی این محورها مهار انقلاب اسلامی و زیر سلطه در آوردن آن است (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۹۴). اهداف نفوذ راهبردی دشمن در انقلاب اسلامی ایران عبارت‌اند از (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۹۴).

تغییر اذهان: دشمن در این راهبرد در نظر دارد با تأثیرگذاری بر روی ذهنیت تمامی افراد و گروه‌های اثرگذار در کشور خصوصاً آن‌هایی که با شناخت عمیق مبانی نظام سلطه در راستای رشد و بالندگی نظام اسلامی در تلاش می‌باشند، به تدریج ذهنیت منفی آن‌ها نسبت به غرب و استکبارگران را به یک ذهنیت مثبت تغییر داده و بدون مقاومت بتواند به اهداف استعماری خود برسد (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۹۴):

تغییر مسیر انقلاب: دشمن در این راهبرد در نظر دارد بعد از موفقیت در تغییر اذهان که اولین

و مؤثرترین گام برای نفوذ می‌باشد، به نحوی بر روی اعمال و رفتار افراد و گروه‌های مذکور تأثیر بگذارد که مسیر انقلاب از سمت و سویی که برای منافع آن‌ها ضرر می‌رساند به سمت و سویی کشانده شود که منافع آن‌ها را تأمین کند (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۹۴):

تسلیم اراده: دشمن در این راهبرد در نظر دارد با ترساندن و ترویج یاس و ناامیدی بتواند بر روی اراده همان افراد برای ادامه‌ی مبارزه علیه باطل تأثیر بگذارد به نحوی که انقلابیون خود در برابر اعمال و رفتار آن‌ها تسلیم شده و هیچگونه اعتراضی نداشته باشند (نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۹۴):

نفوذ علمی در ابتدا بعد از جنگ جهانی دوم، توسط ژنرال مارشال جرج کالتد (وزیر امور خارجه و دفاع دولت ترومن در آمریکا) با اهداف اقتصادی مطرح گردید. او معتقد بود برای امنیت و رونق اقتصادی آمریکا، نیازمند نخبگانی در کشورهای مختلف می‌باشند تا سیاست‌های بازار آزاد را در کشورهای خود، نهادینه و پیاده‌سازی کنند؛ به نحوی که محصولات آمریکایی بتوانند راهی به بازار آن کشورها پیدا کنند. بنابر این موضوع؛ نظام آموزشی آمریکا بایستی ترتیبی اتخاذ می‌کرد تا این نخبگان را مطابق خواست آمریکا آموزش دهد (خبرگزاری تسنیم، ۱۳۹۴).

نظام غرب و به خصوص آمریکا از به کارگیری نفوذ علمی در ایران بدنبال دستیابی به اهداف زیر می‌باشند:

روی کارآمدن رهبران و مسئولین جدیدی که موافق آن‌ها باشند: نظام غرب احساس می‌کند به دلیل کهنسالی، رهبران و مسئولین اصلی و بنیان‌گذار نظام در حال کنار رفتن از مسئولیت‌ها هستند و میتواند با نفوذ در نخبگان امروز، رهبران و مسئولین سیاسی فردای جمهوری اسلامی ایران را به گونه‌ای تربیت کند که دست‌نشانده آن‌ها باشند و اوامر آن‌ها را بدون هیچ پرسشی به حیطه اجرا درآورند. آن‌ها می‌دانند که نمی‌توانند بر روی تمامی افراد جامعه تأثیر بگذارند و همگان را به سوی خود بکشانند به همین دلیل احتمال می‌دهند با نفوذ بر روی گروه‌های خاصی از جوامع علمی می‌توانند با تأثیرگذاری بر روی انتخابات افرادی را منتخب مردم جلوه دهند که در واقع منتخب

خود آن‌هاست. گزارش‌های راهبرد امنیت ملی آمریکا در سال ۲۰۱۵ حاکی از این مسئله است: «ما در حال به‌دست‌گرفتن ابتکار عمل برای ایجاد روابط با جوانان جهان، شناسایی رهبران آینده در دولت، کسب و کار و جامعه مدنی و اتصال آن‌ها به یکدیگر و مهارت‌های مورد نیازشان برای رشد کردن هستیم. ما برنامه‌های جدید تبادلات میان جوانان آمریکایی و جوانان از افریقا گرفته تا جنوب شرقی آسیا ایجاد کرده‌ایم و باعث موفقیت ابتکارهای «بازدیدکنندگان بین‌المللی» و «رهبران جوان» شده‌ایم. ما در حال افزایش تبادلات تحصیلی در خود هستیم» (آهنگر، پاور نفوذ).

خنثی‌سازی اعمال و اقدامات رهبران نظام در قبال قدرت کشور: قدرت یک جامعه رابطه مستقیمی با میزان آگاهی نخبگان و متخصصین آن جامعه دارد. نظام غرب می‌داند اگر در جامعه‌ای نخبگان و متخصصان نسبت به رهبران سیاسی بدبین شده باشند اعمال و اقدامات رهبران دلسوز جامعه در راه استقلال و قدرت کشور را ندانسته خنثی خواهند کرد.

خنثی‌سازی اعمال و اقدامات رهبران نظام در قبال آگاه‌سازی جامعه اسلامی و جهانی: پس از انقلاب اسلامی و برکناری رژیم طاغوت و بنیان‌گذاری جمهوری اسلامی در ایران و اجرایی شدن احکام اسلامی_انسانی اکثر کشورهای تحت سلطه استعمار چه کشورهای اسلامی و چه کشورهای غیر اسلامی، از مردم ایران الگو گرفته و علیه رژیم‌های دست‌نشانده نظام غرب و استعماری به پا خواستند. امام خمینی (ره) و پس از وفات ایشان، امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) بطور مداوم در بیانات خود به جوامع اسلامی هشدار داده و آن‌ها را از حضور استعمار در ممالک اسلامی برحذر داشته‌اند. رهبران نظام جمهوری اسلامی ایران مبارزات تمامی ملت‌ها علیه استعمار و استکبار آمریکا را تشویق کرده و به آن‌ها نوید رهایی از استعمار را می‌دهند. نظام غرب با نفوذ بر نخبگان ایرانی_اسلامی و ایجاد دوگانگی‌ها و تناقضات بین نخبگان می‌خواهند به جوامعی که تحت تأثیر انقلاب اسلامی ایران قرار گرفته‌اند، بگویند که انقلاب و رهبری اسلامی نیز ثمره‌ای برای مستضعفان نداشته است تا مستعمرات خود را در اثر آگاه‌سازی رهبران کبیر جمهوری اسلامی از دست ندهند.

فلج کردن تولید و خودکفایی کشور و وابسته‌سازی به نحوی که کشور بازار هدف آن‌ها شود: تولید و خودکفایی هر کشوری متکی به نخبگان و متخصصین آن است؛ نظام غرب می‌داند با

نفوذ در نخبگان، متخصصین و افراد اثرگذار می‌تواند پروژه‌های علمی را محدود کرده و تولید را فلج کند تا نظام جمهوری اسلامی ایران برای تأمین مایحتاج کشور مجبور به خرید از آن‌ها باشد (گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی ۱۳۸۸).

پیشینه پژوهش

جست‌وجو در منابع قابل‌دسترس بانک‌های اطلاعات معتبر مانند ایرانداک و نیز دانشگاه‌های معتبر نشان می‌دهد، در خصوص موضوع نفوذ علمی، رساله، پروژه و کارهای پژوهشی قابل‌استناد، اقدامی نشده است. بنابراین، عملاً ادبیات موجود این موضوع فقیر است. هرچند که در خصوص «علم و فناوری»، یا «نفوذ» مطالعات خوبی انجام‌شده که به‌طور غیر مستقیم می‌تواند در این تحقیق مورد استفاده قرار گیرد.

تا کنون پژوهش‌هایی، هر چند محدود در حوزه نفوذ علمی انجام شده است که در ادامه بدان می‌پردازیم. «پادساکوف» و همکاران در پژوهشی با عنوان «نفوذ علمی در رشته مدیریت» دانشگاه‌ها و پژوهشگرانی را که در یک بازه ۲۵ ساله (۱۹۸۱ تا ۲۰۰۴) بیشترین تأثیر را در رشته مدیریت داشتند، بررسی کرده و ۱۰۰ دانشگاه پراستناد و ۱۵۰ پژوهشگر پراستناد را شناسایی کردند. جامعه پژوهشی آن را ۳۰ مجله تشکیل می‌داد یافته‌های پژوهش مذکور حاکی از آن بود که بخش نسبتاً اندکی از دانشگاه‌ها و پژوهشگران، اکثر استنادات در رشته مدیریت را به خود اختصاص داده‌اند (Podsakoff et al., 2008). ویگن و همکاران (۲۰۱۶) مدل نفوذ علمی را معرفی کردند که شامل سه بعد نفوذ اندیشه‌ای، نفوذ اجتماعی و نفوذ انتشارات می‌شود (Vidgen et al., 2016).

گروهی از پژوهشگران به نام‌های تروئکس، کیولار، تاکدا و ویگن حیطه پژوهشی خود را به نفوذ علمی اختصاص دادند و زنجیره‌های از آثار را با محوریت نفوذ علمی را متشکل از دو قسمت نفوذ اندیشه‌ای و نفوذ اجتماعی دانست. او برای تعیین نفوذ اندیشه‌ای پژوهشگران از شاخص بهره‌وری یک پژوهشگر (تعداد مقالات وی) و میزان استناد دیگران به آثار وی استفاده کرد؛ و برای تعیین نفوذ اجتماعی یک پژوهشگر نیز از جایگاه وی در میان سایر پژوهشگران از نظر هم تالیفی استفاده کرد نتایج بررسی آنان روشن کرد که «هاینز» هم از نظر نفوذ اندیشه‌ای (شاخص‌های

استنادی) و هم از نظر نفوذ اجتماعی (جایگاه مرکزی پژوهشگر در جامعه علمی مورد نظر) از تأثیرگذاری بسیار بالایی برخوردار است.

سان تزو در کتاب هنر جنگ نکته‌ای را مطرح کرده و می‌گوید: «می‌شود جنگید اما مهم‌ترین کار این است که شما در یک نبرد بدون جنگ، پیروزی را به دست آورید». امروزه جنگ نرم به علت اینکه هزینه آن کمتر است، مورد توجه قرار گرفته است، نفوذ نیز زیرشاخه جنگ نرم است. مفهوم نفوذ چه در معنای مثبت آن یعنی توانمندی یک کشور برای تأثیرگذاری بر دیگر بازیگران دولتی و ملت‌های جهان و چه در معنای منفی آن و تلاش برای نفوذ در حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، نظامی و علمی کشور از سوی دشمنان را، برای ایجاد تغییرات مد نظرشان در کشور هدف استفاده می‌شود. در معنای ترجمه‌ای نیز این کلمه به معنای رخنه، تسلط و سلطه آمده است. جوزف نای قدرت نرم را اینگونه تعریف می‌کند: «توانایی شکل‌دهی به ترجیح‌های دیگران به صورتی که آن توانایی تولید جذابیت کند و منجر به فرمانبرداری شود».

محمدی، یزدانی و اجاقی (۱۳۹۸) دانشگاه‌ها، مراکز رشد، تامین‌کننده‌های مالی، شرکت‌ها، شتاب‌دهنده‌ها، بوستان‌های علم و فناوری، واسطه‌ها، دولت و آزمایشگاه‌ها را به عنوان بازیگران اصلی زیست‌بوم نوآوری و فناوری معرفی کرده و زمینه‌سازی، متولدسازی، حمایت‌گری، مربی‌گری و سازآرایی را نقش‌های کلیدی آن‌ها در این حوزه می‌دانند. به عبارتی، تمامی مسئولان و قانون‌گذاران (که با قانون‌گذاری صحیح راه را برای پیشرفت‌های علمی هموار می‌کنند)، وزیران علوم، رؤسای دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی، مراکز تحقیقاتی، محققان، شرکت‌های بزرگ صنعتی و پیشگام در عرصه نوآوری، نخبگان، طلاب و دانشجویان دانشگاهی و حوزوی بازیگران اصلی علم و فناوری در کشور هستند. هر یک از این بازیگران به نوبه خود گام‌های بزرگی را در عرصه پیشرفت علم و فناوری کشور برمی‌دارند؛ به همین جهت، این قشر از جامعه توجه ویژه دشمن را به خود جلب کرده است، به نحوی که کالین پاول (وزیر امور خارجه آمریکا) در سال ۲۰۰۱ اظهار کرد: «من نمی‌توانم داشته‌ای بارزش‌تر از دوستی با رهبران آتی دنیا را که در اینجا تحصیل کرده‌اند، برای کشور خودمان نام ببرم». (آهنگر، پاور نفوذ).

با افزایش تحرک جهانی دانش‌آموزان، ظهور زبان انگلیسی به عنوان زبان غالب برای تدریس و

تحقیق، گسترش دانشکده‌ها و همکاری‌های بین‌المللی تحقیقاتی، جهانی سازی نقش اساسی را در شکل‌گیری و تغییر تمامی ابعاد آموزش عالی ایفا می‌کند (Deardorff, 2012). با گسترش جهانی سازی آموزش میزان نفوذ علمی نیز افزایش یافته است. متأسفانه در اکثر مقالات و مطالعات خارجی جهانی سازی آموزش و نفوذ علمی را با دید مثبت نگریسته‌اند و گاهی هویت ملی و ملی‌گرایی را سدی محکم در برابر تحقق این امر می‌داند و به دول توصیه می‌کنند که فضای سیاسی رایج در کشور خود را به نحوی تغییر دهند که تضاد بین هویت ملی و جهانی سازی آموزش را از بین ببرد (Hsieh, 2020). حتی در برخی مقالات به بازیگران سیاسی توصیه می‌شود نسبت به آموزش جهانی بدبین نباشند و زمینه‌های آموزش بین فرهنگی را برای تقویت جوامع آزاد مبتنی بر ارزش‌های حقوق بشر و فرصت‌های برابر ایجاد کنند (Ramona, 2015).

جدول ۲. مقالات بررسی‌شده

عنوان	نویسندگان (سال)	نتیجه
نفوذ در مهندسی محاسبات نخبگان سیاسی و نقش آن بر تغییر «هویت» با تأکید بر ایران	علویان و محمدی‌راد (۱۳۹۶)	در این مقاله با توجه به اینکه روند تصمیم‌گیری و سیاست‌ورزی دولت‌ها برای مقابله با تهدیدات ملی و فراملی متأثر از محاسبات نخبگان سیاسی جامعه است؛ به بررسی میزان نفوذ در محاسبات نخبگان سیاسی به‌عنوان عاملی مهم در پیشرفت و ثبات سیاسی که در شاخصه‌های توسعه سیاسی نقش بارز آن قابل مشاهده است؛ می‌پردازد. هدف اصلی این پژوهش ارزیابی هویت‌های مؤثر بر ساختار فکری نخبگان سیاسی و تأثیر آن بر اتخاذ تاکتیک‌های راهبردی است.
راهبردهای غرب به رهبری آمریکا در برخورد با جمهوری اسلامی (با تأکید بر راهبرد سازش و تغییر از درون)	دولتی (۱۳۹۶)	در این پژوهش راهبردهای کنونی دشمنان انقلاب اسلامی پس از برجام با هدف پاسخگویی به دو پرسش اساسی: نخست آنکه آیا با وجود توافق یادشده، که ناشی از پذیرش راهبرد سازش است، ماهیت دشمنی غرب به سرکردگی امریکا تغییر کرده است؟ دوم آنکه راهبرد و هدف دشمن در شرایط کنونی چیست؟ با توجه به اینکه به نظر می‌رسد دشمن تنها با تغییر تاکتیک همچنان ماهیت خود را حفظ کرده و با بهره‌گیری از پروژه نفوذ قصد دارد به اهداف خود برسد؛ بررسی می‌گردد. در این نوشتار از روش توصیفی و تحلیلی برای شناسایی مخاطرات نفوذ در پسابرجام ذیل دو راهبرد سازش و تغییر از درون بهره گرفته شده است.

عنوان	نویسندگان (سال)	نتیجه
راهبرد مقابله با جریان نفوذ از منظر قرآن	بابایی (۱۳۹۶)	این مقاله با هدف شناسایی راهبرد قرآن در مقابله با جریان نفوذ تدوین شده است که با استفاده از روش مطالعه استقرائی و تحلیل محتوای استدلالی در قرآن نتایج زیر به دست آمده است؛ نفوذ جریان دوطرفه‌ای است که به تناسب اهدافش مثبت و منفی است از نظر قرآن، نفوذ منفی جریانی علیه حق به رهبری ابلیس استکباری است. ویژگی بارز این شیوه نفوذ، تدریجی بودن آن است. حصار فرهنگی راهبردی است که قرآن برای مقابله با خطرات شیطانی تبیین کرده است. خاستگاه این راهبرد، عقلانی است که در آن میان عقل و قلب هماهنگی برقرار است که با ارسال پیامبران و اوصیای الهی آن را عینیت داده است. بندگان خدا با تقویت خداباوری، داشتن علم نافع، بصیرت دینی، پذیرش هدایت و الگوهای الهی، باور به رسالت و خط امام، استقامت بر گفتمان دینی و داشتن سبک زندگی برخاسته از آموزه‌های قرآن خواهد توانست از آماج تیرهای نفوذ شیاطین جنّی و انسی مصون بماند.
Perception of Russia's soft power and influence in the Baltic States آگاهی از قدرت نرم و نفوذ روسیه در کشورهای حوزه بالتیک	سایمون (۲۰۱۴)	این مقاله به بررسی و تحلیل شیوه‌ها و مکانیسم‌های نفوذ روسیه در سه کشور حوزه دریای بالتیک (استونی، لتونی و لیتوانی)، پرداخته و با شناسایی هدف روسیه برای نفوذ و نحوه عملکرد آن برای تغییر عقاید و آگاهی و ادراک عمومی در این کشورها به این سوال که آیا مردم کشورهای حوزه بالتیک از این نفوذ و قدرت نرم روسیه در کشورهای خود آگاهند یا خیر؟ پاسخ می‌دهد.
تبیین رسالت دانشگاه و دانشگاهیان در مقابله با جنگ نرم	حسینی و جاهد (۱۳۹۲)	از آنجا که علم و دانش نقش اساسی در جامعه ملی و جهانی دارد و به همین جهت دشمنان از طریق عملیات روانی بر روی دانشگاهیان و نخبگان امیدوار به نفوذ در جامعه شده‌اند؛ باید در رسالت دانشگاه‌ها که قبلاً بر روی آموزش و پرورش و خدمات اجتماعی متمرکز بوده است؛ تجدید نظر شود. این مقاله یک رسالت جدید را برای مقابله با نفوذ نرم دشمنان در دانشگاه‌ها را تبیین و تعریف کرده است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع روش، به صورت کیفی و از طریق مصاحبه با افراد مطلع انجام شد. به منظور جمع‌آوری اطلاعات از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. در مطالعه کتابخانه‌ای از شیوه تحلیل محتوا و بررسی اسناد بالادستی استفاده به عمل آمد و در روش میدانی

نیز از مصاحبه با افراد خبره و مطلع استفاده شد. بدین ترتیب که بر اساس فرایند پژوهش، ابتدا با مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی، مفاهیم و موضوعات مرتبط با موضوع پژوهش تبیین و مورد واکاوی قرار گرفت و ساختاری برای مصاحبه با خبرگان تهیه شد. در مرحله بعد با تعدادی از خبرگان مصاحبه به عمل آمد تا نظرات ایشان در خصوص نفوذ علمی دشمن گردآوری شود. سپس با استفاده از نتایج مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه با خبرگان و اجماع نظرات آنان، رویکردها و شیوه‌های مقابله با نفوذ علمی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی برای مقابله با نفوذ علمی تدوین شد.

روش نمونه‌گیری مورد استفاده در این مطالعه جهت مصاحبه به صورت غیر احتمالی و هدفمند بود. تکنیک نمونه‌گیری هدفمند که در مطالعات کیفی به کار می‌رود، عبارت از گزینش واحدهایی خاص مبتنی بر اهداف خاص مرتبط با پاسخ به سؤال‌های خاص تحقیق است. در این شیوه محقق براساس موضوع و ابعاد تحقیق، افرادی را که مطلع یا دروازه بان نامیده می‌شوند، انتخاب می‌کند که دارای اطلاعات مناسب و نسبتاً کافی هستند.

در این پژوهش، از نظرات خبرگان حوزه‌های راهبردی مختلف جامعه، جهت تولید ادبیات و تنظیم شیوه‌ها و رویکردها استفاده شد. این خبرگان، اساتید و مدیران ارشد هستند که صاحب تجربه بوده و علاوه بر آن دید راهبردی دارند. جامعه خبره اولیه با مشخصات فوق به صورت هدفمند ۱۲ نفر بود. مصاحبه ساختارمند با استفاده از یک پرسشنامه محقق‌ساخته که حاصل بررسی کتابخانه‌ای بود با خبرگان انجام شد. در این مطالعه مصاحبه‌ها تا زمانی ادامه یافت که عناصر اساسی مطالعه به حد اشباع برسند. یعنی تا زمانی که مشارکت‌کنندگان در مطالعه دیگر چیزی به داده‌ها اضافه نکنند و این مهم با مصاحبه با ۱۲ نفر از خبرگان تحقق یافت. سن مصاحبه‌شوندگان حداقل ۴۵ سال و حداکثر ۶۸ سال بود و سابقه فعالیت حرفه‌ای ایشان بین ۵ تا ۴۰ سال بود. تعدادی از مصاحبه‌شوندگان از اعضای هیئت علمی دانشگاه و تعدادی نیز از مدیران ارشد حوزه مطالعات راهبردی دانشگاه‌ها بودند.

پس از اجرای مصاحبه محتوای مصاحبه‌ها تحلیل شد. برای تحلیل از استدلال منطقی و روش کدگذاری و مقوله‌بندی استفاده شد. بدین ترتیب که تحلیل مصاحبه‌ها با اولین مصاحبه شروع شد.

مصاحبه‌ها پس از کسب اجازه از مصاحبه شونده‌گان ضبط شده و سپس، روی کاغذ پیاده‌سازی و در نهایت، کدگذاری می‌شد. مراحل کدگذاری عبارت بود از:

۱. مطالعه متن مصاحبه‌های پیاده‌شده به صورت دقیق و چندباره توسط پژوهشگر و بررسی

توصیفات شرکت کنندگان به هدف رسیدن به توافق در درک و احساس با مشارکت کنندگان.

۲. استخراج واژه‌ها و جملات مرتبط شیوه‌های مقابله با نفوذ علمی دشمن از متن مصاحبه‌ها

۳. مفهوم‌بخشی به هر یک از جملات استخراج شده از متن مصاحبه‌ها و سازماندهی معانی

دسته‌بندی شده در قالب موضوعی و مضمون‌های به دست آمده

در نهایت، محقق اقدام به تدوین رویکردها و شیوه‌ها جهت مقابله با نفوذ علمی در دانشگاه‌ها با استفاده از مقوله‌های موضوعی به دست آمده کرد و با استفاده از روش اجماع خبرگی، موارد مربوط به تبیین نفوذ علمی دشمن و رویکردها و شیوه‌های مقابله با آن نهایی شد.

طی مصاحبه با جمعی از خبرگان صاحب‌نظر در حوزه نفوذ علمی، نفوذ به مجموعه اقدامات دشمنان به طور غیر مستقیم برای تغییر اذهان عمومی جامعه به منظور پیشبرد اهداف استعمارگران خود اطلاق می‌شود.

یکی از مؤلفه‌های قدرت ابرقدرت بزرگ آمریکا، تربیت فکری و محتوایی افراد و گروه‌های هدف مدنظر در تمام زمینه‌هاست. جذب نخبگان در سطح جهانی از سمت آمریکا از سال ۱۹۶۵ میلادی شروع شده است. دانشگاه‌ها، مؤسسات، اندیشکده‌ها و پژوهشکده‌ها در حیطه اهداف راهبردی آمریکا قرار گرفتند. مغزسازی علمی از اهداف آمریکا و اروپا در سطح جهانی است. این نوع از نفوذ از نظر خبرگان یک نوع نفوذ موهومی است چرا که شخص هدف هیچگونه اطلاعی از عملکرد خود که به نفع دشمنان است، ندارد. نفوذ هرگز بصورت مستقیم در هیچ حیطه‌ای ممکن نیست به عبارتی نافذ به طور غیر مستقیم در هدف خود نفوذ می‌کند.

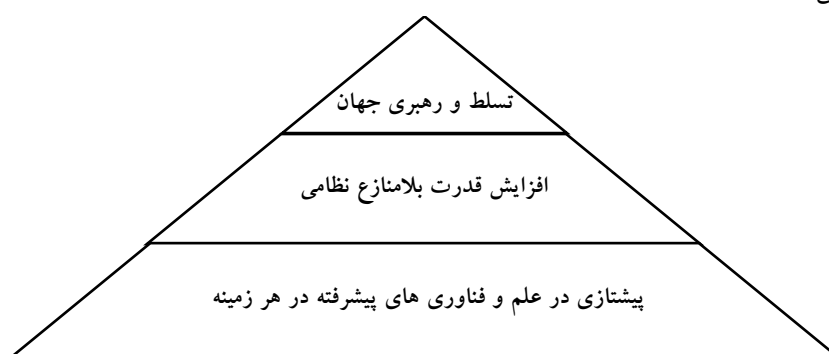
در تعریفی دیگر، نفوذ علمی زمانی معنا پیدا می‌کند که اشخاص با اختیار خود اقداماتی را انجام دهند که دشمن از آن‌ها سود ببرد؛ به عبارتی دیگر فرد متفکر براساس عقاید، باورها و تفکرات و یافته‌هایی که چیدمان فرمولی آن بدست دشمن در وجود او به نحوی خاص ایجاد شده است؛ تصمیم‌گیری کرده و دست به اقداماتی بزند که دشمن از آن بهره مادی و معنوی ببرد.

نفوذ علمی دارای جوانب مختلفی است؛ که یکی از این جوانب، استفاده از شیوه‌ها و روش‌های علمی برای نفوذ است و دیگری سوء استفاده از ساحت علم برای تغییر در نگرش، باور و افکار و عقاید نخبگان و جامعه علمی است؛ که عموماً به آن نفوذ فرهنگی نیز می‌گویند. خود علم به خودی خود نمی‌تواند نفوذ ایجاد کند؛ بلکه زمینه‌ای شده است که با استفاده از آن به تغییر عقاید و افکار جامعه علمی پرداخته‌اند. مسئله نفوذ علمی را باید از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داد و حوزه‌های علوم پایه، علوم کاربردی و ... را از یکدیگر جدا کرده و علوم محض علمی از علوم اقتدارآفرین تفکیک شوند؛ دشمنان برای نفوذ نمی‌توانند از حوزه علوم محض علمی وارد شوند چرا که در علم نمی‌توان هیچگونه دستکاری داشت؛ اما در حوزه علوم اقتدارآفرین مبحث نفوذ مفهوم بیشتری پیدا می‌کند که در آن دشمن می‌تواند با استفاده از نفوذ این علوم را از مسیر اصلی خود منحرف کند، حتی با سرقت اطلاعات به دست آمده از این علوم نتایج را به نام خود ثبت کند. علاوه بر اینها با رخنه در حوزه‌های اقتدارآفرین کشوری می‌توانند قدرت و توانمندی آن کشور را در حوزه‌های مختلف محک بزنند.

اکثر خبرگان متفق‌القول‌اند که نفوذ علمی دشمنان در نظام آموزشی کشور به طور نامرئی رخ داده است و این نظام را به سمتی سوق داده است که فعالیت‌های علمی دانشگاهی از مشکلات روز جامعه خود فارغ است. البته دشمن به دو طریق می‌تواند نفوذ کند یک پررنگ جلوه‌دادن موضوعات تحقیقاتی و علمی فرعی تا دانشگاه را سردرگم و فعالیت‌های آن را برای جامعه بی‌ثمر کنند؛ دوم با پراهمیت جلوه‌دادن تعدادی از موضوعات علمی و ایفای نقش‌های علمی با تعیین موضوعات پژوهشی، دخالت در انجام و فرایندهای تحقیقاتی، مشکلات و مسائل خود را که قادر به حل آن نیستند با استفاده از نخبگان و محققین ایرانی حل نمایند. یعنی هدر رفت بودجه تخصیصی به پژوهش‌هایی بدون دستیابی به بازده مناسب برای کشور.

برای بررسی نفوذ علمی می‌توان از دو منظر روابط وصفی و اضافی استفاده کرد؛ اگر رابطه بین نفوذ و علم را وصفی بدانیم یعنی علم صفت نفوذ باشد در این هنگام دشمنان، علمی را به طرق مختلف وارد نظام آموزشی دانشگاه‌ها می‌کنند که افراد تحت تأثیر آموزش آن علم در راستای رسیدن

آن‌ها به هدفشان فکر کنند، بدان باور داشته باشند و تصمیم‌گیری و عمل کنند. شرط لازم برای نفوذ در حوزه‌هایی مانند اقتصاد و سیاست نفوذ علمی با رابطه وصفی است. به عبارت دیگر با استفاده از رویکردهای علمی یک استعمار جدید را در جامعه پدید می‌آورند. در رابطه اضافی، علم مضاف الیه نفوذ بوده بدین معنا که در امور علمی نفوذ شود. این نوع رابطه از نفوذ علمی شرط لازم برای نفوذ علمی با رابطه وصفی است. نفوذ علمی با رابطه اضافی نسبت به نفوذ علمی با رابطه وصفی عینی‌تر بوده و وارد تمام جزئیات می‌گردد که با پرداختن به آن میتوان راه تمامی اشکال نفوذ را سد کرد. خبرگان نفوذ علمی را پیش زمینه نفوذهای دیگر دانسته و هدف اصلی دشمنان از نفوذ علمی را تسلط و رهبری بر جهان می‌دانند. در شکل ۲ نظر خبرگان مبنی بر سلسله‌مراتب دستیابی دشمن (به طور خاص آمریکا) به هدف تسلط و رهبری جهان با به کارگیری شیوه‌های متنوع (به طور خاص نفوذ علمی) نشان داده شده است.

شکل ۲. سلسله‌مراتب دستیابی آمریکا به تسلط و رهبری جهان با به کارگیری شیوه‌های متنوع به خصوص نفوذ علمی

در زیر به اهداف دیگری که دشمنان از طریق نفوذ علمی به دنبال رسیدن به آن‌ها هستند، اشاره شده است:

- دانشگاه‌های کشور را از مسیر و مجرای پیشرفت و خلق نوآوری خارج کنند و آن‌ها را صرفاً در مرحله دوباره‌گویی و چندباره‌گویی و یکنواخت‌گرایی‌ها متوقف کنند.
- بالابردن روحیه مدرک‌گرایی در جامعه.
- دانشگاه‌های کشور را در حالت نظری و دور از عمل‌گرایی نگه دارند.

- دانشگاه‌های کشور را از اساتید و دانشجویان نخبه با ارائه تسهیلات فراوان ملی و علمی خالی کرده و باعث مهاجرت نیروی انسانی توانمند و دارای پتانسیل علمی از کشور می‌شوند.
- نفوذ چهره‌های علمی غربگرا و تحصیل کردگان آمریکا و اروپا در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و ... و گرفتن سمت‌های مدیریتی.
- تربیت و گماردن متخصصان اقتصادی و صنعتی که صرفاً از افکار، نظریه‌ها و فناوری‌های آنان (که عمدتاً با شرایط و مسائل کشور مغایرت دارند) پیروی می‌کنند، در مناصب اقتصادی و صنعتی کشور. دشمن از این طریق یک وابستگی حرفه‌ای و نامحسوس در حوزه اقتصادی و صنعتی کشور ایجاد می‌کند و بر آن‌ها اشراف کامل خواهد داشت.
- ایران از فراوانی اساتید و خصوصاً دانشجویان فارغ‌التحصیل صرفاً نظری و دور از مهارت و تجربه و به دور از خلاقیت‌ها رنج می‌برد. این از اهداف دشمنان می‌باشد که متأسفانه وضعیت غالب در ایران است.
- ایجاد دلسردی و ناامیدی در نسل جدید برای دوری جستن از دانشگاه‌ها و یادگیری‌های عمیق و دقیق.
- دین‌زدایی و ایجاد فاصله بین علم و دین از اهداف مهم دشمنان در دانشگاه‌های کشور است.
- از نظر خبرگان هدف نفوذ علمی صرفاً ایجاد مشکلات سیاسی نیست بلکه دشمن بدنبال کسب توانایی برای ایجاد معضل از نظر اقتصادی و فناوری نیز می‌باشد.
- در جدول زیر ویژگی‌های هر یک از اشکال نفوذ علمی به تفصیل بررسی می‌شود.

جدول ۲. ویژگی‌های هر یک از اشکال نفوذ علمی

ردیف	نوع نفوذ علمی	ویژگی‌ها	مراجع
۱	نفوذ فیزیکی، اطلاعاتی و شناختی	از آنجا که نفوذ امری رابطه‌ای است؛ بدون ارتباطات فیزیکی یا مجازی شکل نخواهد گرفت (باقری چوکامی، ۱۳۹۶). نفوذی را که از طریق ارتباطات فیزیکی حاصل شود، نفوذ فیزیکی گویند که متناظر با نوع تهدید فیزیکی به تمامی اقدامات خرابکارانه و شبه نظامی اطلاق می‌شود که پس از ورود به نظامات آموزشی- تحقیقاتی به ارگان‌های حیاتی آن‌ها صدمات جبران‌ناپذیری را وارد می‌کند. آمریکا با سرمایه‌گذاری در اقصی نقاط جهان، روی جوانانی که علاقمند به تحصیل در دانشگاه‌های ایران هستند (به نقل از مدیر کل امور دانشجویان غیر ایرانی وزارت علوم، تحقیقات و	۱. خبرگان صاحب نظر در حوزه نفوذ علمی ۲. گزارش‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

ردیف	نوع نفوذ علمی	ویژگی‌ها	مراجع
		فناوری، حدود ۳۹ هزار دانشجوی خارجی در دانشگاه‌های ایران مشغول به تحصیل می‌باشند؛ را به عنوان نفوذگر به محیط‌های علمی ایران می‌فرستد تا از طریق تأثیرگذاری آن‌ها بر روی دانشجویان بومی ایران بتواند معادلات و محاسبات نظام را از بین ببرد. گاهی نفوذ فیزیکی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی نه تنها از طریق دانشجویان خارجی است، بلکه از طریق اساتید، نخبگان و طلابی که خودباخته به غرب اند نیز صورت می‌پذیرد؛ به نحوی که اشخاص بومی بی‌تعهد و بی‌بند و بار با حضور در دانشگاه و حوزه با نام استاد، دانشجو یا طلبه، دستورات و برنامه‌های دشمن را در محیط‌های علمی اجرا می‌کنند. این نوع نفوذ عمدتاً از طریق تبادلات علمی، جذب و جلب اقشار نخبه و فرهیخته جامعه صورت می‌پذیرد. نفوذ اطلاعاتی سبک دیگری از نفوذ در دانشگاه هاست. سامانه‌های رایانه‌ای دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی اکثریت به فضای مجازی و اینترنت دسترسی دارند. دشمن می‌تواند با طراحی سایت‌های مخرب، بدافزارها و یا ویروس‌هایی که عمدتاً اساتید، دانشجویان و طلاب از وجود آن‌ها بی‌اطلاع هستند، وارد سامانه‌های اطلاعاتی و رایانه‌ای در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی شوند و به تمامی اطلاعات موجود در پایگاه‌های داده دسترسی پیدا کرده و آن‌ها را تغییر داده یا شاید از طریق آن‌ها به نحوه روند اجرای تحقیقات آسیب بزند و حتی ممکن است از طریق آن اطلاعات کشفیات محققین ایرانی را که دسترنج تلاش محققین می‌باشد، دزدیده و به نام خود منتشر کند. نفوذ اطلاعاتی بیشتر از طریق فضاهای مجازی و سایبری رخ می‌دهد اما احتمال سرقت، تحریف و تغییر داده بصورت فیزیکی نیز وجود دارد. علاوه بر این؛ دشمن اشراف اطلاعاتی کامل به وسیله سامانه‌های ماهواره‌ای بر تمامی فعالیت‌ها دارد. هدف از نفوذ اطلاعاتی تخریب سامانه‌های اطلاعاتی و ارتباطی (در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی) است (علوی وفا و جلالی فراهانی، ۱۳۹۴). در نفوذ شناختی دشمن با تمام توان خود افکار، ارزش‌ها، عقاید و باورهای جامعه، الگوهای رفتاری و هنجارهای جامعه، اشخاص و شخصیت‌هایی را که در راه نظام به تحقیق و تفحص می‌پردازند شناسایی می‌کند. پس از نفوذ شناختی دشمن درصدد نفوذ به این افکار، ارزش‌ها، عقاید و باورها، الگوهای رفتاری، هنجارها و اشخاص بر می‌آید تا راهی برای تغییر آن‌ها و سوق دادن به سمت اهداف خود پیدا کند. در اکثر موارد پس از عدم توانایی نفوذ فردی به اشخاص، متأسفانه ترور فیزیکی و شخصیتی آن‌ها را شروع می‌کند تا عرصه علم و فناوری را در کشور خالی از حضور افرادی کند که در راه نظام جانبازی می‌کنند. به عنوان نمونه دشمن پس از شناسایی دانشمندانی چون شهیدان مسعود علیمحمدی، مجید شهریاری، داریوش رضایی‌نژاد، مصطفی احمدی روشن و محسن فخری‌زاده را که در راه اقتدار نظام در عرصه علوم هسته‌ای فعالیت می‌کردند، بیرحمانه ترور کرده و به شهادت رساندند. در برخی موارد دیگر هدف از نفوذ شناختی شناسایی افراد سست عنصر و جذب آن‌ها به گروهک‌ها	۳. باقری چوکامی (۱۳۹۶) ۴. جلالی فراهانی (۱۳۹۰)

ردیف	نوع نفوذ علمی	ویژگی‌ها	مراجع
		و احزاب ضد انقلابی است. اما مهمترین هدف نفوذ شناختی شناسایی افکار، عقاید، فرهنگ و ... مردم برای تعیین شیوه اغوا و تسلط بیشتر نخبگان است.	
۲	نفوذ راهبردی، عملیاتی و اجرایی	نفوذ اطلاعاتی و شناختی پیش زمینه‌ای است برای نفوذ راهبردی و عملیاتی؛ چرا که قبل از شناخت و کسب اطلاعات لازم نمی‌توان در حوزه راهبردی وارد عمل شد. انگیزه دشمن از نفوذ راهبردی در محیط‌های علمی ممالک اسلامی، مهار دنیای اسلام است. این راهبردها در ایران حول شش محور حقوق بشر، آزادی، تروریسم، نفوذ منطقه‌ای، قدرت موشکی و هسته‌ای می‌چرخد. آن‌ها با انتشار اسناد و توافقنامه‌های راهبردی گوناگون به دنبال تغییر اذهان عمومی نسبت به غرب و نظام جمهوری اسلامی، تغییر مسیر انقلاب و تسلیم اراده نخبگان و محققان ایرانی‌اند. دشمن با ترویج زبان انگلیسی و معرفی آن به عنوان زبان بین‌المللی علم به دانشگاه‌ها و حوزه‌ها راه یافته و طرح‌های عملیاتی خود برای نفوذ به نظام را به حیطة اجرا در آورده‌اند؛ و می‌خواهند در نهایت از این طریق به تربیت رهبران و مسئولین آینده‌ی نظام، ایجاد مراکزهای آموزش زبان انگلیسی (که در باطن مراکز جاسوسی‌اند) و مشارکت در طرح‌های تحقیقاتی و شرکت‌های خصوصی (که بگویند اگر ما نبودیم دانشمندان مسلمان توانایی اجرایی سازی این طرح‌ها را نداشتند) دست یابند. این دست از نفوذهای علمی عمدتاً بعد از روی کار آمدن اشخاص دست‌نشانده دشمن در مسندهای مدیریتی از طریق تعیین متون و محتوی غربی، برقراری و تثبیت نظامات خاص علمی، تحکیم استعاره‌ها و آموزه‌های غلط علمی، راهبری فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی به نفع دشمن و دین‌زدایی از دانشگاه‌ها و مراکز علمی کشور صورت می‌پذیرد.	۱. خبرگان صاحب نظر در حوزه نفوذ علمی
۳	نفوذ فردی، گروهی و سازمانی	در نفوذ فردی یا همان موردی، افرادی به عنوان استاد، دانشجو، محقق و طلبه وارد محیط‌های علمی، تحقیقاتی و حوزوی می‌شوند و در تمامی انجمن‌ها و گروه‌ها وارد شده و با استفاده از قدرت عملگرایی فردی یا توانایی‌های شخصی خود اکثر مجموعه را نسبت به خود خوشبین می‌سازند. این اشخاص پس از آنکه اعتماد عموم را جلب کرده‌اند، شروع به کارشکنی‌ها، تغییر تصمیم‌ها، دستکاری معادلات و ... می‌کند. امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) در این باب می‌فرمایند: «نفوذ دو جور است: یک نفوذ موردی است، نفوذ فردی است؛ یک نفوذ جریانی است. نفوذ موردی خیلی نمونه دارد، معنایش این است که فرض کنید شما یک دموکراسی دارید، یک مسئولی هستید؛ یک نفر را با چهره آرایش‌شده، بزرگ‌شده، با ماسک در مجموعه شما بفرستند؛ شما خیال کنید دوست است در حالی که او دوست نیست، تا او بتواند کار خودش را انجام بدهد؛ گاهی جاسوسی است که این کمترینش است؛ یعنی کم‌اهمیت‌ترینش جاسوسی است، خبرکشی و خبردهی است؛ گاهی کارش بالاتر از جاسوسی است، تصمیم شما را عوض می‌کند. شما یک مدیری هستید، یک مسئولی هستید، تصمیم‌گیر هستید، می‌توانید یک حرکت بزرگ یا مؤثری انجام بدهید، اگر چنانچه این حرکت	۱. بیانات امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) ۲. خبرگان صاحب نظر در حوزه نفوذ علمی

ردیف	نوع نفوذ علمی	ویژگی‌ها	مراجع
		را این‌جور انجام بدهید این به نفع دشمن است، او می‌آید کاری می‌کند که شما حرکت را این‌جور انجام بدهید؛ یعنی تصمیم‌سازی. در همه دستگاه‌ها سابقه هم دارد؛ فقط هم دستگاه‌های سیاسی نیست، دستگاه‌های روحانی و دینی و مانند این‌ها هم همیشه وجود داشته. ... و گاهی نفوذ این‌جوری است؛ نفوذ شخصی است؛ وارد خانه کسی، وارد دستگاه کسی می‌شوند. در دستگاه‌های سیاسی هم الی‌ماشاءالله از این قبیل وجود داشته است؛ امروز هم ممکن است باشد؛ البته خطرناک است» (بیانات در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج، ۱۳۹۴). گاهی اوقات نفوذگران می‌توانند به صورت گروهی وارد عمل شوند در این حالت آن‌ها با ایجاد گروه‌های اجتماعی خاص به دنبال شکار اساتید، دانشجویان و طلابی که مستعد نفوذ هستند؛ می‌باشند. این گروه‌ها با انجام چند تحقیقات موفق، اجرای چند عملیات اعتماد سازی و ... اشخاص را به سمت خود کشانده و با تغییر نگرش، افکار، عقاید و ارزش‌های آن‌ها راه پیشرفت تحقیقات مؤثر در نظام را سد کرده و تحقیقاتی را کلید می‌زنند که برای دشمنان کشور مؤثر واقع شود. در نفوذ سازمانی، اکثراً پس از ایجاد سازمان‌های علمی و تحقیقاتی، مراکز آموزشی و ... و برگزاری دوره‌های تحقیقاتی و آموزشی موفق، تبلیغات گسترده و فراخوان‌های علمی - تحقیقاتی شروع به جذب اساتید و دانشجویان می‌کنند. حتی در برخی موارد امکان دارد آن‌ها با ورود به سازمان‌های خاصی شروع به تغییر نگرش در اعضای آن سازمان کرده و آن سازمان را به عنوان یک پایگاه نفوذ خود در بیاورند. امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) در طی بیانات خود از نفوذ گروهی و سازمانی با نام نفوذ جریانی یاد می‌کنند و آن را خطرناک‌تر از نفوذ فردی دانسته و می‌فرمایند: «نفوذ جریانی یعنی شبکه‌سازی در داخل ملت، به وسیله پول که نقش پول و نقش امور اقتصادی اینجا روشن می‌شود. عمده‌ترین وسیله دو چیز [است]: یکی پول؛ یکی هم جاذبه‌های جنسی. افراد را جذب کنند، دور هم جمع کنند؛ یک هدف جعلی و دروغین مطرح کنند و افراد مؤثر را، افرادی که می‌توانند در جامعه اثرگذار باشند، بکشانند به آن سمت مورد نظر خودشان. آن سمت مورد نظر چیست؟ آن عبارت است از تغییر باورها، تغییر آرمان‌ها، تغییر نگاه‌ها، تغییر سبک زندگی؛ کاری کنند که این شخصی که مورد نفوذ قرار گرفته است، تحت تأثیر نفوذ قرار گرفته، همان چیزی را فکر کند که آن آمریکایی فکر می‌کند؛ یعنی کاری کند که شما همان‌جوری نگاه کنی به مسئله که یک آمریکایی نگاه می‌کند - البته یک سیاستمدار آمریکایی به مردم آمریکا کاری ندارد - همان‌جوری تشخیص بدهی که آن مأمور عالی رتبه‌ی سیا تشخیص می‌دهد؛ در نتیجه همان چیزی را بخواهی که او می‌خواهد. بنابراین، خیال او آسوده است؛ بدون اینکه لازم باشد خودش را به خطر بیندازد و وارد عرصه بشود، شما برای او داری کار می‌کنی؛ هدف این است، هدف نفوذ این است؛ نفوذ جریانی، نفوذ شبکه‌ای، نفوذ گسترده؛ نه موردی. اگر این نفوذ نسبت به اشخاصی انجام بگیرد که این‌ها در سرنوشت کشور، سیاست کشور، آینده کشور تأثیری دارند، شما ببینید چه اتفاقی می‌افتد؟ آرمان‌ها تغییر پیدا خواهند کرد، ارزش	

ردیف	نوع نفوذ علمی	ویژگی‌ها	مراجع
		ها تغییر پیدا خواهند کرد، خواست‌ها تغییر پیدا خواهند کرد، باورها تغییر پیدا خواهند کرد» (بیانات در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج، ۱۳۹۴).	
۴	نفوذ اندیشه‌ای و رفتاری	نفوذ اندیشه‌ای پیش مقدمه نفوذ رفتاریست؛ زیرا افراد به آنچه که فکر می‌کنند رفتار خواهند کرد (از کوزه همان برون تراود که در اوست). افکار و اندیشه‌ها از یک طرف تأثیرپذیر از باورها و اعتقادات بوده و از طرف دیگر شکل‌دهنده به الگوهای رفتاری است. رفتار مردم در هر جامعه‌ای، حاصل چگونگی فکر کردن آنان است (شمولی، رشید حفظ‌آباد و یعقوبی، ۱۳۹۴). نظام سلطه در ابتدای کار شروع به دستکاری اندیشه‌ها، افکار، عقاید و سلاقی اشخاص می‌کند تا سوءظن‌های افراد نسبت به آن‌ها را به نگرشی مثبت تبدیل کند. پس از آنکه اندیشه‌ها، افکار، عقاید و سلاقی اشخاص را تغییر داد یا با استفاده از تحریکاتی تفکراتی منفی در برابر رفتارهای مثبت در آن‌ها القا نمود؛ رفتار آن‌ها را پیش‌بینی کرده و اگر رفتار اشخاص با اهدافشان یکی نبود با تعدادی اقدامات مانند ارباب یا تبلیغات و ... رفتار آن‌ها را تغییر داده و به سمت اهداف خود سوق می‌دهد. دشمنان با تغییر باورها و افکار، الگوهای رفتاری جدیدی را بر اساس باورها و افکار جدید در جامعه هدف شکل دهند. الگوهای رفتاری جدید در جمهوری اسلامی ایران می‌تواند رفتارهای ارزش محور متناسب با جامعه دینی و اسلامی را به رفتارهای ارزش‌گرایز و ارزش ستیز تبدیل کند (شمولی، رشید حفظ‌آباد و یعقوبی، ۱۳۹۴).	۱. شمولی، رشید حفظ‌آباد و یعقوبی، (۱۳۹۴)
۵	نفوذ نهادی، ساختاری و زمینه‌ای	زمینه زیرمجموعه‌ای از ساختار و ساختار زیرمجموعه‌ای از نهاد است. برای نفوذ ابتدا باید زمینه و بستر مناسب آن فراهم شود. اگر حساسیت‌ها در سطح نفوذ زمینه‌ای محسوس نباشد؛ نفوذ حتی به سطح‌های ساختاری و نهادی نیز می‌رسد. در نفوذ زمینه‌ای کلاً ماهیت مسائل عوض می‌شود که اگر در همان ابتدا با آن مقابله نشود، سریعاً به ساختار سرایت کرده و پس از آن کل نهاد را در برمی‌گیرد. هنگامی که در ساختار و زمینه یک نهاد چه اجتماعی، چه آموزشی و چه حکومتی خللی وارد شود، صدمات جبران‌ناپذیری به بدنه نظام وارد خواهد شد. از آنجا که علم و فناوری یک زیرساخت مهم در تمامی نهادها می‌باشند با نفوذ علمی می‌توان اهداف اکثر نهادها را تغییر داده و رفتار آن‌ها را به سمت ضدیت با نظام و آرمان‌ها و ارزش‌های موجود در کشور سوق داد.	۱. خبرگان صاحب نظر در حوزه نفوذ علمی

از نظر خبرگان دشمنان با استفاده از پنج شیوه در امور علمی نفوذ می‌کنند:

- تربیت اساتید غربگرا و چهره‌سازی آن‌ها،

- در راه پیشرفت دانشجویانی که افکار انقلابی و اسلامی دارند موانعی ایجاد کرده و راه پیشرفت

دانشجویان غربگرا را هموار می‌کنند،

- انتشار و پشتیبانی از محتوی درسی غربی به نحوی که مانع از رشد علم بومی شود و صرفاً دانشگاه محلی برای یاددهی علم ترجمه‌ای باشد،
- دخالت و کارشکنی در فرایندها، برنامه‌ها و در تمامی نظام‌ها از جمله نظام‌های ارزشیابی و گزینشی،
- دستکاری در امکانات سخت افزاری. (مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی)

راهبردهای سیاست گذاری برای مقابله با نفوذ علمی

برای مقابله با نفوذ علمی تنها دانشگاه و دانشگاهیان موظف به آگاهی و مقابله نیستند؛ بلکه باید مسئولین، مدیران و سیاست‌گذاران نظام نیز از این مقوله آگاه بوده و هوشیارانه سیاست‌های اتخاذی خود را در راستای مقابله با نفوذ علمی قرار دهند تا راه‌های ورود دشمن از هر طریقی را سد کنند. به عنوان نمونه چند راهبرد سیاستی زیر برای مقابله با نفوذ علمی را می‌توان نام برد (سلسله گزارش‌های تحلیلی راهبردی، ۱۳۹۹):

- تعریف پروژه‌های تخصصی در راستای بررسی مطالعاتی مصادیق و راهکارهای نفوذ در عرصه علم و فناوری؛
- نظارت بر فرایندهای بورس‌های تحصیلی اعطایی به نخبگان؛
- بررسی و نظارت بر عملکرد انجمن‌های علمی بین‌المللی خصوصاً در حوزه‌های راهبردی؛
- پیشگیری و مقابله با شبکه‌سازی نخبگان حامی آمریکا در ایران؛
- نظارت و تفحص بر انجام پروژه‌های راهبردی کشور از منظر امنیتی؛
- نظارت و ساماندهی نحوه حضور نخبگان ایرانی در کنفرانس‌های علمی بین‌المللی در موضوعات حساس و کلیدی؛

ابعاد نفوذ علمی

نفوذ علمی دارای ابعاد مختلفی است. مبتنی بر مطالعات انجام شده، ابعاد منتخب در این پژوهش عبارت‌اند از:

- آموزشی. مسموم سازی آموزش‌های عمومی و دانشگاهی؛

- پژوهشی. ایجاد وابستگی علمی و فکری با اعتبار بخشیدن به اسناد علمی غیر معتبر و بی‌اعتبارسازی یافته‌ها و تحقیقات معتبر جامعه‌های هدف؛
 - تربیتی. نشانه‌گیری عقاید و ارزش‌های مدیران، دانشمندان، اساتید، نخبگان، طلاب و دانشجویان؛
 - مدیریتی. نشانه‌گیری مدیران، وزیران، قانون‌گذاران و مجریان طرح‌های آموزشی و پژوهشی و حامیان علمی.
- برجسته‌ترین شیوه‌های نفوذ علمی عبارت است:
- دیپلماسی علمی؛
 - اعطای بورس تحصیلی؛
 - انجام پروژه‌های مشترک؛
 - چهره‌سازی؛
 - اعزام اساتید برجسته یا دعوت متقابل؛
 - ایجاد فرصت مطالعاتی یا شغلی؛
 - برپایی همایش‌ها یا نمایشگاه‌های علمی؛
 - برگزاری انجمن‌ها و سمن‌های علمی؛
 - شعارهای جهانی‌سازی آموزش؛
 - ترکیبی.

عوامل مؤثر در مقابله با نفوذ علمی

طبق استناد به مبانی دینی و ارزشی، اسناد بالادستی و ... عوامل مؤثر در مقابله با نفوذ علمی را می‌توان شناخت دقیق قوت و برنامه‌های دشمن، بررسی پیشینه‌های تاریخی و شناسایی عواملی که در تندی و کندی روند نفوذ علمی در مراکز آموزشی و دانشگاهی تأثیرگذار بوده‌اند، تقویت اعتماد به نفس و قوت بازیگران جامعه علمی، ایجاد و مدیریت ارتباطات و تعاملات صحیح برای

پاسخگویی به نیازمندی‌های ارتباطی، اتخاذ مراقبت‌های مناسب و حرفه‌ای به جای مراقبت‌های ناکارآمد و غیر حرفه‌ای و آموزش استفاده صحیح از ابزار و فناوری‌های پیشرفته ارتباطی مانند فضای سایبر به بازیگران جامعه در محیط‌های علمی دانست که با تقویت آن‌ها می‌توان جامعه علمی را در برابر نفوذ علمی ایمن کرد.

طبق فرامین امام خمینی (ره) بنیانگذار کبیر جمهوری اسلامی ایران، دو عامل مؤثر در مقابله با نفوذ دشمن در سطح جهانی، حفظ وحدت مسلمین و در عرصه ملی نیز حفظ فرهنگ و ارزش‌های والای انسانی_اسلامی است. چنانچه می‌فرمایند: «همه ما باید وحدت اسلامی را شعارمان کنیم. با وحدت، و بودن زیر پرچم «لا اله الا الله» پیروز می‌شویم» (صحیفه امام، ج ۷، ص ۱۸۷). امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) نیز دشمن‌شناسی (بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۳۹۵)، عدم کوتاهی در عمل به اصول و عقاید انقلاب (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷)، صراحت و ایستادگی شجاعانه در برابر خصم (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷)، دفاع از حقوق مظلومان جهان و عدم پذیرش ظلم از سوی ظالمین (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷)، ضرورت شناخت گذشته و کسب تجربه از آن برای مقابله با خصم (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷)، داشتن ایمان، رمز پیروزی جامعه اسلامی در برابر هرگونه نفوذ دشمن (بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۷) و اعتقاد به اصل توانستن و صرف فعل توانستن در تمامی عرصه‌ها و نفی وابستگی به اجانب (بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷) را راه‌های مقابله با نفوذ در کشور و جوامع اسلامی دانسته و به مردم و جامعه علمی تحقق آن‌ها را توصیه می‌فرمایند.

چند مورد از شیوه‌های نفوذ دشمن در عرصه علمی به شرح ذیل است:

- حمایت از مخالفان نهادهای حوزوی در دانشگاه‌ها
- مراودات اطلاعاتی با اساتید و دانشگاهیان متمایل به غرب
- افزایش ارتباط نفوذی در نهادهای علمی ایران از طریق ازدواج
- طرح فرهنگی و دانشگاهی فولبرایت برای نفوذ در محافل دانشگاهی و علمی ایران
- ارتباط عامل نفوذ با دانشجویان

- ترویج اندیشه‌های غربی
- اعطای بورس‌های تحصیلی با هدف شناسایی، جذب و تربیت نخبگان
- برگزاری انجمن‌های علمی بین‌المللی
- شبکه‌سازی نخبگان حامی آمریکا در ایران
- روابط غیر رسمی میان نخبگان غیر دولتی
- انجام پروژه‌های امنیتی در پوشش مطالعات علمی اساتید دانشگاهی
- طراحی کنفرانس‌های علمی بین‌المللی با هدف شناسایی و اثرگذاری بر نخبگان
- فرستادن ماموران دستگاه‌های امنیتی با پوشش فعالیت‌های علمی
- طراحی اسناد بین‌المللی همانند ۲۰۳۰
- در نگاه کلی به روش‌های مقابله با نفوذ علمی می‌توان راهبردهای زیر را مد نظر قرار داد:
- آگاهی نسبت به زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و علمی
- استقلال فکری و فرهنگی در ضمن فعالیت‌های علمی
- توجه خاص به نقش آموزش عالی در شکل‌دهی نگاه‌های معطوف به دیپلماسی علمی
- جهت‌دهی شرکت دانشجویان، اعضا هیئت علمی و پژوهشگران کشور در مجامع علمی
- خارجی بر اساس خط‌مشی‌های کلی دیپلماسی علمی کشور.

بحث و نتیجه‌گیری

از آنجا که این تحقیق در پی شناخت و ارائه اصول و مبانی یا همان بایدها و نبایدها در حوزه نفوذ علمی برای جمهوری اسلامی ایران بوده و تاکنون این مهم محقق نشده است و از سوی دیگر، این اصول و مبانی، مبنا و چارچوب کلان سیاست‌ها، برنامه‌ها، فعالیت‌های علمی، پژوهشی و اجرایی و سایر موارد خواهد بود، بنابراین، از نوع بنیادی است؛ همچنین با عنایت به ضرورت تدوین راهبردهای نفوذ علمی، این تحقیق کاربردی است؛ و از طرفی از این حیث که تاکنون راهبردهای نفوذ علمی تدوین نشده است و این راهبردها با یک روش بومی تدوین خواهند شد، این پژوهش توسعه‌ای نیز است.

قدرت نرم دارای منابع متعددی می‌باشد یکی از عواملی که مد نظر این مقاله قرار داشت بهره‌گیری از قدرت نرم با استفاده از روابط و همکاری‌های آموزش عالی در جهت نفوذ سیاسی بیشتر است. جلوگیری از نفوذ کار آسانی نیست زیرا علل نفوذ متعدد است. راهبرد اصلی در سیاست‌های استعماری فرانو تربیت افراد وابسته به صورت غیر مستقیم (از طریق رسانه‌ها، سیستم آموزشی و ...) و انکار وابستگی سازمانی این دسته از افراد از سوی کشورهای استعمارگر است. نتایج این پژوهش بیانگر نفوذ دشمن در مراکز علمی، فرهنگی و تربیت جاسوس در قالب آموزش علم است.

دیپلماسی، ابزار تأمین اهداف دولت‌ها در عرصه خارجی به شمار می‌آید. دولتمردان نه تنها در حوزه‌های اقتصاد و سیاست، بلکه در سایر عرصه‌ها از جمله علم و فناوری هم دیپلماسی را به کار می‌گیرند تا با کمترین هزینه، نفوذ کشورشان را در جهان گسترش دهند. این نوع دیپلماسی با توجه به نوع علم و فناوری و شیوه انتقال آن پیامدهای خاصی برای کشورهای هدف (که اغلب در حال توسعه به شمار می‌آیند) به دنبال دارد؛ از جمله:

- افزایش توان تأثیرگذاری بر معادلات داخلی کشور هدف
 - افزایش مهاجرت نخبگان (عمدتاً مهندسان و پزشکان) از کشورهای هدف (که اثرات منفی آن به ویژه در حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی مشهود خواهد بود)
 - تبدیل علم و فناوری به مسئله‌ای امنیتی کشورهای هدف
 - شکل‌گیری تهدیدات امنیتی همچون بیوتروریسم
 - انحصار علوم و فناوری‌های حساس در کشورهای خاص
 - تعیین هنجارها و رویه‌های علمی بین‌المللی از سوی کشورهایی که فناوری‌های حساس را در انحصار خود دارند (این موضوع امنیت ملی دیگر کشورها را تحت تأثیر قرار خواهد داد)
 - تبدیل علم و دانش به ابزاری برای تهدید و تطمیع کشورهای هدف
- با توجه به اهمیت دیپلماسی علمی، برنامه‌ریزی برای کاهش تهدیدات و افزایش فرصت‌های ناشی از آن امری ضروری به شمار می‌آید. گام مهم در این راستا تمرکز بر پیشرفت علمی به عنوان مقدمه‌ای برای تقویت موضع کشور در حوزه دیپلماسی علمی است و در این مسیر مانند همیشه رهنمودهای رهبر معظم انقلاب کارگشا خواهد بود.

منابع

- ابن ابی الحدید، عبدالحمید بن هبه الله (۱۴۰۴ هـ.ق). شرح نهج البلاغه. تحقیق محمدابوالفضل ابراهیم، قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی.
- احمدی‌پور، زهرا، قورچی، مرتضی، و قادری حاجت، مرتضی (۱۳۹۱). تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه حوزه نفوذ ژئوپلیتیکی، جغرافیا و توسعه منابع شهری، ۱، ۱۸۲-۱۵۷.
- آقابخشی، علی‌اکبر و همکاران (۱۳۸۷). فرهنگ علوم سیاسی. تهران: نشر چاپار.
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۸۶). کتاب مدیریت عمومی. تهران: نشر نی.
- بابایی، محمدباقر (۱۳۹۶)، راهبرد مقابله با جریان نفوذ از منظر قرآن. سیاست دفاعی، ۲۵ (۹۸)، ۱۸۹-۱۶۳.
- باقری چوکامی، سیامک (۱۳۹۶). نفوذشناسی در عصر نرم افزارگرایی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران. آفاق امنیت، ۳۵، ۳۶-۵.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار فرماندهان گردان‌های بسیج ۱۳۹۴/۰۹/۰۴.
- پایا، علی (۱۳۸۵). دانشگاه، تفکر علمی، نوآوری و حیطه عمومی. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- دولتی، مجتبی (۱۳۹۶)، راهبردهای غرب به رهبری آمریکا در برخورد با جمهوری اسلامی (با تأکید بر راهبرد سازش و تغییر از درون). مطالعات عملیات روانی، ۴۶، ۱۳۰-۱۰۹.
- سید محمد حسینی، و جاهد، حسینعلی (۱۳۹۲)، تبیین رسالت دانشگاه و دانشگاهیان در مقابله با جنگ نرم. مطالعات قدرت نرم، ۳ (۹)، ۶۲-۴۱.
- شمولی، همت اله، رشید حفظ آباد، موسی، و یعقوبی، حسین (۱۳۹۴). بصیرت‌گرایی و بصیرت‌افزایی، راهبردی اساسی در مقابله با جنگ نرم. بصیرت و تربیت اسلامی، ۱۲ (۳۵)، ۱۹۷-۱۴۷.
- عبدالرحمن، عالم (۱۳۷۳). بنیادهای علم سیاست. تهران: نشر نی.

علوی وفا، سعید، و جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۳۹۴). طراحی محیط راهبردی فضای تخصص رسانه‌ای دشمنان علیه رسانه ملی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد پدافند غیر عامل. *مطالعات دفاعی/استراتژیک*، ۱۳ (۵۹)، ۲۶-۵.

علویان، مرتضی، و محمدی‌راد، مهدی (۱۳۹۶). نفوذ در مهندسی محاسبات نخبگان سیاسی و نقش آن بر تغییر «هویت» با تأکید بر ایران. *معرفت*، ۲۳ (۲۳۸)، ۳۴-۲۳.

فولادی، محمد، و بناکار، رؤیا (۱۳۹۶). شیوه‌ها و شگردهای نفوذ اجتماعی، فرهنگی؛ با تأکید بر نظریه استفاده و خشنودی و نقش شبکه‌های اجتماعی در نفوذ. *معرفت فرهنگی/اجتماعی*، ۱ (۲)، ۸۰-۵۵.

گروه مطالعاتی دانشکده امنیت ملی (۱۳۸۸). *تهدید نرم و راهبردهای مقابله*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

محمدی، مهدی، یزدانی، حمیدرضا، و اجاقی، حامد (۱۳۹۸). شناسایی بازیگران اصلی و نقش‌های کلیدی در زیست‌بوم نوآوری نوپاها: مطالعه‌ای در استان همدان. *مدیریت نوآوری*، ۸ (۱)، ۵۶-۲۱.

مرکز مطالعات گروهی دانشکده امنیت ملی (۱۳۸۸). *تهدید نرم و راهبردهای مقابله با آن*. انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ۱۳۸۸.

مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱). *تفسیر نمونه*. جلد دهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه.

میلسن، ژان و همکاران (۱۳۸۸). دیپلماسی عمومی نوین قدرت نرم در روابط بین‌الملل. ترجمه رضا کلهر و سیدمحسن روحانی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).

Deardorff, D. K., Wit, H. D, Heyl, J., & Adams, T. (Eds.), (2012). *The SAGE Handbook of International Higher Education*. SAGE Publications, Thousand Oaks, CA.

Hsieh, C. C. (2020), Internationalization of higher education in the crucible: Linking national identity and policy in the age of globalization. *International Journal of Educational Development*, 78, 102245.

Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Podsakoff, N., & Bachrach, D. G. (2008). Scholarly influence in the field of management: A bibliometric analysis of the determinants of university and author impact in the management literature in the past quarter century. *Management*, 34(4), 641-720.

Ramona, N. (2015). The Influences of globalization on educational environment and adjustment of national systems. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 180, 72-79.

- Rowe, F. (2014). What literature review is not: diversity, boundaries and recommendations? *Information Systems*, 23(3), 241-255.
- Simons, G. (2014). Perception of Russia's soft power and influence in the Baltic States: *Public Relations Review*, 41(1), 1-13.
- Vidgen, R., Cuellar, M. J., Truex, D., & Takeda, H. (2016). The scholarly capital model: A proposal for the evaluation of scholarly research output. *The Association for Information Systems* (forthcoming).
- Wu, Y. (2017). Globalization, translation and soft power. *Babel*, 63(4), 463-485.